

Hachelijke banen onder gemeentelijk beheer

Om in te gaan op de vraag naar werk, werden in de Brusselse gemeenten tal van structuren opgezet. Ze brengen werkaanbiedingen en burger dichterbij elkaar, maar creëren ook sublokale arbeidsmarkten.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kreeg van bij zijn oprichting al af te rekenen met een enorme toename van de werkloosheid, die vooral de kinderen van arbeidsmigranten trof. Van jaar tot jaar werd dit alleen maar erger, werd de werkloosheids crisis steeds heviger, tot uiteindelijk de drempel van 30% werkloze jonge (- 25) Brusselaars overschreden werd. Omdat ze er niet in slaagde deze ongezonde beweging in de Brusselse arbeidsmarkt om te buigen, begon de overheid stap voor stap haar toevlucht te nemen tot lokaal optreden, en initiatieven van het middenveld en van de gemeenten bij het gewestbeleid te betrekken.

1. Stap 1: Plaatselijke voorzieningen voor sociaal-professionele inschakeling

Vanaf 1989 beschikte het piepjonge gewest dus over eigen hefboomen om een werkgelegenheids-beleid te voeren en het heeft zich dadelijk aan twee zaken gewijd: zich uitrusten met een gewestelijke openbare tewerkstellingsdienst, waarvoor het de vroegere subregionale dienst van de RVA inzette (de BGDA, die nu de nieuwe naam Actiris draagt); en een dynamisch sociaal-professioneel inschakelingsbeleid voeren, voornamelijk gericht op de jongeren.

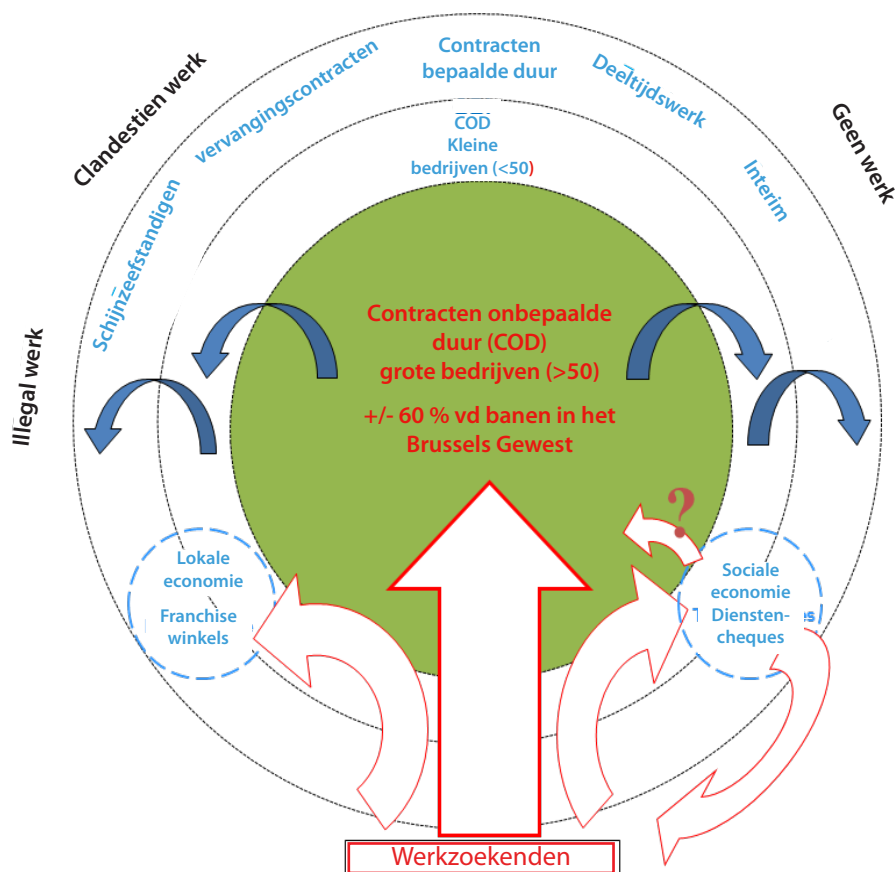
Hiervoor heeft de eerste gewestregering (1989-1995) zich gebaseerd op de initiatieven die de lokale actoren hadden genomen om de uitsluiting van jongeren aan te pakken: OCMW's, verenigingen voor steun aan de jeugd en centra voor deeltijdonderwijs. Het experiment van de 'Mission locale Jeunes' in Sint-Gillis stond model voor de oprichting van de lokale werkwinkels die sindsdien in Brussel actief zijn. Toch even in herinnering brengen dat ABVV-Brussel mee aan de wieg stond van deze eerste 'mission locale' in ons land, samen met het ACV en het Verbond van Ondernemingen in Brussel (nu BECI). Het was een gezamenlijk project van de gemeente Sint-Gillis, haar OCMW en de vzw Formation Insertion Jeunes uit Sint-Gillis. Oorspronkelijk was het idee alle plaatselijke middelen aan te wenden om jongeren aan werk te helpen en nieuwe arbeids- en opleidingsmogelijkheden op te zetten.

In die tijd hanteerde men een schematische voorstelling van de arbeidsmarkt in de vorm van drie concentrische cirkels: de middelste cirkel was de primaire duurzame tewerkstelling (het doel) in de grote ondernemingen, met collectieve bescherming door de vakbonden. De tweede cirkel stelde de secundaire markt voor met de banen in de kleine bedrijven, waar geen collectieve bescherming was (zelfstandige handel en ambachten). De buitenste cirkel was de schemerzone van onzeker werk, atypische arbeidsovereenkomsten (contracten bepaalde duur, uitzendcontracten...), zwartwerk en werkloosheid. Het is in deze rechteloze schemerzone dat het merendeel van de jongeren uit de volkswijken jarenlang ploetert in de hoop op een "echte" job. Toentertijd al was de beweging over deze segmenten van de arbeidsmarkt centrifugaal: wie te lang werkloos bleef, gleed weg naar de segmenten met onzekerder werk.

Het was de bedoeling van het beleid om zelf in de wijken naar die duizenden jongeren toe te gaan die de weg naar de centrale diensten van de BGDA niet vonden, en hen tewerkstelling en opleiding "op maat" te bieden die hen zo snel mogelijk naar een vaste baan in een grote Brusselse onderneming zou leiden. Aan de vakbondsafgevaardigden in de onderneming werd dan gevraagd zich over die jongeren te ontfermen en ervoor te zorgen dat hun integratie in de werkomgeving vlot verliep. Om deze uitzonderlijke ontplooiing van overheidsmiddelen bovenop de klassieke tewerkstellingsmaatregelen

te rechtvaardigen, werd positieve discriminatie als argument aangevoerd. Het traject van alternerend leren dat in 1988 met het bedrijf Schindler en de metaalcentrales van ABVV en ACV werd opgericht, was lange tijd een referentie. Deze opleiding effende voor veel ongeschoolde jongeren het pad naar vast werk. Wat later gebeurde dat ook via een gelijkaardige voorziening die in hotel Conrad opgezet werd met Horval, de vakcentrale van de horeca.

Deze nieuwe voorzieningen voor sociaal-professionele inschakeling werden met opzet in de wijken verankerd omdat men zo dicht mogelijk bij de werkloze jongeren wou staan, maar het Gewest voerde ook een gecentraliseerd werkgelegenheidsbeleid. De BGDA kreeg de rol van gewestelijke regulator toegewezen. Toen ze in 1990 gepolst werden i.v.m. de mogelijkheid om net als in de beide andere Gewesten subregionale tewerkstellings- en opleidingscomités op te richten die deze plaatselijke voorzieningen (per gemeentelijke en intercommunale zone) paritair omkaderen, hebben de sociale partners dit dadelijk afgewezen. Zij verkozen de omkadering van het werkgelegenheids-beleid waarin ze via het beheerscomité van de BGDA en de Economische en Sociale Raad hun zeg hebben.

2. Stap 2: De plaatselijke economie als redmiddel

In de tweede helft van de jaren 1990 geraakten de Brusselaars nauwelijks aan werk in de grote economische sectoren in Brussel. Dat bracht de toenmalige overheid (de tweede gewestregering 1995-1999) ertoe om, naast de tewerkstellings- en sociaal-professionele inschakelingsvoorzieningen, nog andere tewerkstellingspistes te verkennen. Zo richtten ze hun aandacht op de plaatselijke economie, de sociale economie en de wijkgezinsdienstverlening.

Ondertussen onderging de stadseconomie steeds ingrijpendere veranderingen (de industrie trok weg en de dienstensector kende een opbloei), de secundaire markt van de kleine bedrijven en de atypische banen groeide. Heel veel ondernemingen besteden nu een deel van hun activiteiten uit, die niet tot hun kerntaken behoorden (zoals de schoonmaak van hun gebouwen, bewaking, logistiek, informaticabeheer...). Ze doen daarvoor steeds vaker een beroep op onderaanneming door grote, maar ook zeer veel kleine, dienstenbedrijven die nog flexibeler werken en nog goedkoper zijn, helaas maar al te vaak ten koste van de kwaliteit van de banen. Stilaan duiken ook ketenwinkels op in de wijken en handelskernen waaruit de kleine zelfstandigen - voornamelijk buurtwinkels en ambachtshuizen (garages...) - weggetrokken zijn. Kleine franchisebedrijven die commercieel gebonden zijn aan grote kapitalistische groepen stellen veel kwetsbare werknemers te werk, of liever: buiten hen uit. De schemerzone breidt zich ook uit doordat ondernemingen steeds vaker systematisch een beroep doen op schijnzelfstandigen, op schijnuitzendkrachten (die niet binnen de wettelijke voorwaarden werken), of zelfs op koppelbazen die clandestiene werkkrachten leveren.

Zo is, bij gebrek aan beter, tewerkstelling in de kleine bedrijven en in atypische banen een nieuw doel geworden van het werkgelegenheidsbeleid!

De overheid gaat proberen de aanzienlijke middelen die geïnvesteerd zijn voor renovatie en economische stimulansen in de volkswijken (wijkcontracten, heropleving van handelskernen, Urban) aan te wenden om plaatselijke werkgelegenheid te scheppen en projecten van sociale economie en opleiding op de werkvloer op te zetten bij bestratingswerken, renovatie van sociale woningen of gevelherstelling. Dan ontstaan de Plaatselijke Initiatieven voor Ontwikkeling van Werkgelegenheid (PIOW) die vandaag structurele steun krijgen van het Gewest. Het is ook in die periode dat de federale regering start met de inschakelingsbedrijven en de doorstromingsprogramma's (DSP), de systematische tewerkstelling van OCMW-steungerechtigden (Artikel 60), of ook nog het ter beschikking stellen van langdurig werklozen aan de gezinnen en de bedrijven via de plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen (PWA).

Bedoeling hiervan zou zijn jobs van korte duur (doorstromingsbanen) te creëren, in de hoop dat de zo te werk gestelde werknemers daar voldoende werkervaring opdoen om na afloop van hun contract een duurzame baan te vinden in stabielere segmenten van de arbeidsmarkt.

In het begin van de jaren 2000 zal de federale regering twee maatregelen doorvoeren die dit activeringsbeleid via de plaatselijke en de sociale economie aanzwengelen: de dienstencheques, waarmee duizenden buurtbanen gecreëerd worden en de Activa- en Sine-plannen (de werkgever mag de werkloosheidsuitkering aftrekken van het loon of wordt vrijgesteld van RSZ-bijdragen).

Er vormen zich echte haarden van onzekere tewerkstelling in de marge van de arbeidsmarkt, zonder dat er zekerheid bestaat dat de werknemers die erin verdwijnen er nog ooit uit geraken en op termijn een duurzame baan zullen weten te bemachtigen. Wel

integendeel, het valt eerder te vrezen dat er een precariaat, zoals Robert Castel dat noemt, gevormd wordt.

3. Stap 3: De activering van de plaatselijke arbeidsmarkt

De derde en laatste fase in het naar gemeentelijk niveau brengen van het werkgelegenheidsbeleid wordt ingezet in aansluiting op het plan voor begeleiding en activering van het zoekgedrag van werklozen dat in 2004 door de federale regering en de Gewesten wordt opgestart. Het Brussels Gewest verbindt zich ertoe om het zoekgedrag van zijn bijna 100.000 werkzoekenden systematisch te activeren... met als stok achter de deur een sanctie van de RVA als de inspanningen onvoldoende geacht worden.

De BGDA, die bij die gelegenheid Actiris wordt, moet hiervoor meer personeel inzetten voor de individuele begeleiding van de werkzoekenden. Op de centrale zetel is niet genoeg plaats meer voor het leger begeleiders (coaches). De Gewestelijke Dienst beslist dan ook tot decentralisatie om dichterbij de werkzoekenden te zijn. Die worden sindsdien opgevangen in 19 plaatselijke agentschappen (een in elke gemeente). Voor meer doeltreffendheid worden de Actirisagentschappen samengebracht met de plaatselijke gemeentediensten (OCMW, PWA, werkwinkel...). Zo moedigt Actiris het oprichten van Jobhuizen aan. Actiris behield zijn diensten voor de werkgevers op de centrale zetel, maar de jobhuizen kregen van Actiris duidelijk de opdracht om op plaatselijk niveau en via de gemeentediensten naar werkgevers te speuren en "innoverende" projecten op te starten.

Er bestaat dus een reëel gevaar dat er gemeentelijke submarkten van ondersteunde tewerkstelling gevormd worden en dat kwetsbare werknemers nog verder van duurzaam werk verwijderd geraken.

Met de jobhuizen krijgen de gemeenten hefboomen in handen waarmee ze rechtstreeks op de arbeidsmarkt kunnen ingrijpen. De gemeenten hebben bevoorrechte relaties met de plaatselijke ondernemingen, met name in het kader van hun stedenbouwkundige bevoegdheden. Ze maken daar trouwens gretig gebruik van om het aanwerven van hun inwoners te stimuleren. Zij zijn dus op het eerste gezicht het best geplaatst om ontsporingen vast te stellen en misbruiken door sommige gewetenloze plaatselijke werkgevers te voorkomen. Ze zouden bondgenoten van de vakbonden kunnen zijn, maar dan moeten ze daartoe wel bereid zijn.

En dan rijst ook nog het probleem van een coherent werkgelegenheidsbeleid op het grondgebied van het Gewest. In het kader van het Gewestelijk Pact voor Duurzame Stedelijke Groei heeft de gewestregering beloofd daarvoor te zorgen. De concrete paritaire omkadering van de gemeentelijke jobhuizen is evenwel nog niet met de sociale gesprekspartners afgesproken.

Op zijn vorig Congres heeft ABVV-Brussel voorgesteld dat in elke gemeente een enkel plaatselijk interprofessioneel overlegorgaan zou worden opgericht, ter vervanging van alle andere lokale organen waarin de interprofessionele gesprekspartners nu zetelen. Dit orgaan zou belast worden met het omkaderen van de tewerkstellingsactiviteiten van het OCMW, van het PWA, van het Jobhuis; het zou controle uitoefenen op de tewerkstellingsvoorwaarden in de projecten van lokale sociale economie, in de handelskernen, in alle kleine bedrijven en ketenwinkels; en eventuele arbeidsconflicten voorkomen.